ANNE BABA HAKLARI

Ebeveyne İyilik

- وَقَضَى رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا

- ***Rabbin, sadece kendisine kulluk etmenizi, ana-babanıza da iyi davranmanızı kesin bir şekilde emretti. Onlardan biri veya her ikisi senin yanında yaşlanırsa, kendilerine "of!" bile deme; onları azarlama; ikisine de güzel söz söyle.***

- وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا

- ***Onları esirgeyerek alçakgönüllülükle üzerlerine kanat ger ve: "Rabbim! Küçüklüğümde onlar beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!" diyerek* dua et.**[1]

******

- وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ

---

[1] İsra, 17-23-24.

- ***Lokman, oğluna öğüt vererek: Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür, demişti.***

- **وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ**

- ***Biz insana, ana-babasına iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Çünkü anası onu nice sıkıntılara katlanarak taşımıştır. Sütten ayrılması da iki yıl içinde olur. (İşte bunun için) önce bana, sonra da ana-babana şükret diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Dönüş ancak banadır.***

- وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَى أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

- ***Eğer onlar seni, hakkında bilgin olmayan bir şeyi (körü körüne) bana ortak koşman için zorlarlarsa, onlara itaat etme. Onlarla dünyada iyi geçin. Bana yönelenlerin yoluna uy. Sonunda dönüşünüz ancak banadır. O zaman size, yapmış olduklarınızı haber veririm.***[2]
- **Lokman 15 Nüzul Sebebi:**

[2] Lokman, 31/13-15.

- Bu ayet ashaptan Sa'd b. Ebi Vakkâs hakkında nazil olmuştur. Hz. Sa'd olayı şöyle anlatmaktadır: "Ben anneme hürmet ve itaat eden bir çocuktum, Müslüman olunca annem bana:
- -Sa'd! bu yaptığın nedir? Ya sen bu yeni dinini bırakırsın yahut da ben yemem içmem ve sonunda ölürüm. Sen de benim yüzümden; "anasının katili!" diye ayıplanırsın, dedi.
- Ben; "Anneciğim böyle yapma. İyi bil ki, ben bu dini bırakmam!" dedim. Ve iki gün iki gece bekledim. Kadın ne yedi, ne içti. Bunun üzerine:
- "-Vallahi anne, iyi bil ki, senin yüz canın olsa da bunlar birer birer çıksa, ben bu dinimi yine bırakmam. Artık ister ye, ister yeme" dedim. Bu azmimi görünce annem bu direnmesinden vazgeçti. Bunun üzerine yukarıdaki ayet-i kerîme nazil oldu.

******

- قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

- ***De ki: Gelin Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, ana-babaya iyilik edin, fakirlik korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin -sizin de onların da rızkını biz veririz-; kötülüklerin açığına da gizlisine de yaklaşmayın ve Allah'ın***

yasakladığı cana haksız yere kıymayın! İşte bunlar Allah'ın size emrettikleridir. Umulur ki düşünüp anlarsınız.[3]

******

- Sahabe'den bir zat Rasulullah'a sorar:
- أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟
- Allah'a en sevimli amel hangisidir?
- قَالَ: «اَلصَّلاَةُ عَلَى وَقْتِهَا»
- Rasulullah cevap verir: «Vaktinde kılınan namazdır.» O kişi tekrar sorar:

---

[3] Enam, 6/151.

- قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟
- Sonra hangi amel?
- قَالَ: «بِرُّ الْوَالِدَيْنِ»
- Rasulullah: «Anne babaya iyilik etmek» O kişi yine sorar:
- قَالَ: ثُمَّ أَيٌّ؟
- Sonra hangi amel?
- قَالَ: «اَلْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»

- Rasulullah: «Allah yolunda cihat etmektir.» diye buyurdu.[4]

******

- Abdullah ibn Amr anlatıyor:
- قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُجَاهِدُ؟
- Bir adam Peygamber'e: — Ben cihâda gideyim mi? Diye sordu:
- قَالَ: «لَكَ أَبَوَانِ؟»
- Rasulullah: "Senin anan baban var mı?" diye sordu. O zât:
- قَالَ: نَعَمْ،

---

[4] Buhari.

- “Evet var” dedi. Peygamber:
- قَالَ: «فَفِيهِمَا فَجَاهِدْ»
- "Öyleyse sen (evvelâ) onların rızâları yolunda çalış! 'buyurdu.[5]

******

- Rasulullah bir gün (sas) öfkeli bir şekilde üç defa,
- رَغِمَ أَنْفُهُ، ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ، ثُمَّ رَغِمَ أَنْفُهُ
- *"Yazıklar olsun o kimseye"* dedi.
- Ashab-ı Kiram sordu;

---

[5] Buhari.

- قِيلَ: مَنْ؟ يَا رَسُولَ اللهِ

- "Kimdir o? Ey Allah'ın Resulü! "
- Rasulullah cevap verdi:

- قَالَ: «مَنْ أَدْرَكَ وَالِدَيْهِ عِنْدَ الْكِبَرِ، أَحَدَهُمَا أَوْ كِلَيْهِمَا، ثُمَّ لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ»

- *"Ana-babası veya bunlardan birisi yanında ihtiyarladığı hâlde, Cennet'e giremeyip Cehennem'i boylayan kimse"*[6]

******

[6] Müslim.

- Bir gün Hz. Peygambere bir adam geldi ve şöyle dedi:
- أُبَايِعُكَ عَلَى الْهِجْرَةِ والْجِهَادِ، اَبْتَغِى الْاَجْرَ مِنَ اللّٰهِ.
- -“Sana hicret ve cihad şartı ile biat etmek istiyorum. Ecri Allah’tan dilerim”. Hz. Peygamber:
- فَهَلْ مِنْ وَالِدَيْكَ اَحَدٌ حَيٌّ
- “Annenle babandan sağ olan var mı?” diye sordu. Adam,
- نَعَمْ بَلْ كِلَاهُمَا.
- “Evet! Hatta ikisi de!” diye cevap verdi. Hz. Peygamber (a.s.),
- فَتَبْتَغِى الْاَجْرَ مِنَ اللّٰهِ؟

- “Allah’tan ecir diler misin?” dedi. Adam,
- نَعَمْ
- “Evet” cevabını verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber,
- فَارْجِعْ إِلَى وَالِدَيْكَ فَأَحْسِنْ صُحْبَتَهُمَا
- “*O hâlde hemen annenle babanın yanına dön ve onlarla güzel sohbette bulun*” buyurdu.[7]

******

- İbn-i Abbas’dan şöyle demiştir:

---

[7] Müslim.

- **مَا مِنْ مُسْلِمٍ لَهُ وَالِدَانِ مُسْلِمَانِ يُصْبِحُ إِلَيْهِمَا مُحْتَسِبًا، إِلَّا فَتَحَ لَهُ اللَّهُ بَابَيْنِ–يَعْنِي: مِنَ الْجَنَّةِ – وَإِنْ كَانَ وَاحِدًا فَوَاحِدٌ،**
- "- Müslüman ana-babaya sahip olan bir müslüman, Allah'tan sevab bekleyerek onların hizmetinde bulunursa, Allah ona muhakkak Cennet'ten iki kapı açar. Eğer anababadan biri bulunursa, bir kapı açar.
- **وَإِنْ أَغْضَبَ أَحَدَهُمَا لَمْ يَرْضَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى يَرْضَى عَنْهُ**
- Eğer onlardan birini kızdırırsa (gazaba getirirse), onun rızasını kazanmadıkça, Allah o çocuktan razı olmaz."
- İbn-i Abbas'a soruldu:
- **قِيلَ: وَإِنْ ظَلَمَاهُ؟ قَالَ: «وَإِنْ ظَلَمَاهُ»**

- -Eğer ana-baba, o çocuğa zulüm etmiş olsalar da mı?
- "- Çocuğa (dünya işlerinde) zulüm etmiş olsalar dahi (rızalarını almadıkça, Allah ondan razı olmaz), cevabını verdi.[8]

******

- Taysele İbn-i Meyyas anlatıyor: "- Necdetgiller'le beraberdim. Büyük günahlardan olduklarını zannettiğim bir takım günahlar işlemiştim. Bunu İbn-i Ömer'e anlattım. İbn-i Ömer: "-Onlar hangi günahlardır," diye sordu. Ben de şu ve şudur, dedim.İbn Ömer bana şöyle dedi:

---

[8] Buhari, E. Müfred.

- لَيْسَتْ هَذِهِ مِنَ الْكَبَائِرِ، هُنَّ تِسْعٌ: اَلْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَقَتْلُ نَسَمَةٍ، وَالْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَإِلْحَادٌ فِي الْمَسْجِدِ، وَالَّذِي يَسْتَسْخِرُ، وَبُكَاءُ الْوَالِدَيْنِ مِنَ الْعُقُوقِ.

- “- Bu anlattıkların büyük günahlardan değildir. Büyük günahlar şu dokuz şeydir:1. Allah’a ortak koşmak (Allah’tan başkasına ibadet etmek, Allah’tan başkasını ilâh kabul etmek) 2. Adam öldürmek, 3. Savaşta düşman karşısından kaçmak, 4. İffetli kadına zina iftirasında bulunmak, 5. Faiz almak, 6. Yetim malı yemek, 7. Mescid-i Haram’da günah işlemek 8. İnsanı alaya ve maskaralığa alanın günahı, 9. Kendilerine isyan edilen ana-babanın ağlaması (bunları ağlatan çocuğun günahı)”

- قَالَ لِي ابْنُ عُمَرَ: أَتَفْرَقُ النَّارَ، وَتُحِبُّ أَنْ تَدْخُلَ الْجَنَّةَ؟
- İbn-i Ömer bana dedi ki: "-Cehennemden korkar mısın ve Cennet'e girmek ister misin?"
- قُلْتُ: إِي وَاللَّهِ،
- Ben: "-Evet, vallahi" dedim. Bana sordu:
- قَالَ: أَحَيٌّ وَالِدُكَ؟
- "-Ana-baban hayatta mı?"
- قُلْتُ: عِنْدِي أُمِّي،
- "-Yanımda yalnız annem var," dedim.

- قَالَ: فَوَاللَّهِ لَوْ أَلَنْتَ لَهَا الْكَلَامَ، وَأَطْعَمْتَهَا الطَّعَامَ، لَتَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ مَا اجْتَنَبْتَ الْكَبَائِرَ

- “-Allah’a yemin ederim ki, eğer annene yumuşak söz söylersen ve ona yemek yedirirsen, büyük günahlardan sakındıkça, muhakkak Cennet’e girersin,” dedi.[9]

******

- Rasulullah buyurdu ki:

- أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبَائِرِ؟ ثَلَاثًا

---

[9] Buhari, E. Müfred.

- -*"Size, büyük günahların en büyüğünü bildireyim mi?"* diye üç defa sordu.
- قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ
- Üç defasında da Ashab;«Evet bildir, Ey Allah'ın Resulü" dediler. Rasulullah şöyle buyurdu:
- قَالَ: (الْإِشْرَاكُ بِاللَّهِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ) وَجَلَسَ وَكَانَ مُتَّكِئًا (أَلَا وَقَوْلُ الزُّورِ) مَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى قُلْتُ لَيْتَهُ سَكَتَ

- *"Allah'a ortak koşmak, ana-babaya karşı gelmek»* bunu söyledikten sonra oturdu ve şöyle devam etti;*«ve yalan söylemektir»* Ravi anlatıyor: Bunları o kadar tekrar etti ki «Keşke sussa» dedim.[10]

******

- Mağarada mahsur kalan üç kişinin kıssası
- Rasûlullah buyurdular ki:
- **بَيْنَمَا ثَلاَثَةُ نَفَرٍ يَتَمَاشَوْنَ أَخَذَهُمُ الْمَطَرُ، فَمَالُوا إِلَى غَارٍ فِي الْجَبَلِ، فَانْحَطَّتْ عَلَى فَمِ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَأَطْبَقَتْ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: اُنْظُرُوا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا لِلَّهِ صَالِحَةً، فَادْعُوا اللَّهَ بِهَا لَعَلَّهُ**

---

[10] Buhari, E. Müfred.

يَفْرُجُهَا. فَقَالَ أَحَدُهُمْ: اَللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صِبْيَةٌ صِغَارٌ، كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ،

- فَإِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ فَحَلَبْتُ بَدَأْتُ بِوَالِدَيَّ أَسْقِيهِمَا قَبْلَ وَلَدِي، وَإِنَّهُ نَاءَ بِيَ الشَّجَرُ، فَمَا أَتَيْتُ حَتَّى أَمْسَيْتُ فَوَجَدْتُهُمَا قَدْ نَامَا، فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أَحْلُبُ، فَجِئْتُ بِالْحِلاَبِ فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا، أَكْرَهُ أَنْ أُوقِظَهُمَا مِنْ نَوْمِهِمَا، وَأَكْرَهُ أَنْ أَبْدَأَ بِالصِّبْيَةِ قَبْلَهُمَا، وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ عِنْدَ قَدَمَيَّ، فَلَمْ يَزَلْ ذَلِكَ دَأْبِي وَدَأْبَهُمْ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ، فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ

ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ. فَفَرَجَ اللَّهُ لَهُمْ فُرْجَةً حَتَّى يَرَوْنَ مِنْهَا السَّمَاءَ.

- "Sizden önce yaşayanlardan üç kişi yola çıktılar. (Akşam olunca) geceleme ihtiyacı onları bir mağaraya sığındırdı ve içine girdiler. Dağdan (kayan) bir taş yuvarlanıp, mağaranın ağzını üzerlerine kapadı. Aralarında:
- "sizi bu kayadan, salih amellerinizi şefaatçi kılarak Allah'a yapacağınız dualar kurtarabilir!" dediler. Bunun üzerine birincisi şöyle dedi:
- "Benim yaşlı, ihtiyar iki ebeveynim vardı. Ben onları çok kollar, akşam olunca onlardan önce ne ailemden ne de hayvanlarımdan hiçbirini yedirip içirmezdim. Bir gün ağaç arama işi beni uzaklara attı. Eve döndüğümde ikisi de uyumuştu.

- Onlar için sütlerini sağdım. Hâla uyumakta idiler. Onlardan önce aileme ve hayvanlarıma yiyecek vermeyi uygun bulmadım, onları uyandırmaya da kıyamadım. Geciktiğim için çocuklar ayaklarımın arasında kıvranıyorlardı. Ben ise süt kapları elimde, onların uyanmalarını bekliyordum. Derken şafak söktü:
- "Ey Allahım! Bunu senin rızan için yaptığımı biliyorsan, bizim yolumuzu kapayan şu taştan bizi kurtar!"
- Taş bir miktar açıldı. Ama çıkacakları kadar değildi.
- İkinci şahıs şöyle dedi:
- "Ey Allahım! benim bir amca kızım vardı. Onu herkesten çok seviyordum. Ondan kâm almak istedim. Ama bana yüz vermedi. Fakat gün geldi kıtlığa uğradı, bana başvurmak zorunda kaldı. Ona, kendisini bana teslim etmesi mukabilinde yüz yirmi dinar verdim; kabul etti. Arzuma nail olacağım sırada:

- "Allah'ın mührünü, gayr-ı meşru olarak bozman sana haramdır!" dedi. Ben de ona temasta bulunmaktan kaçındım ve insanlar arasında en çok sevdiğim kimse olduğu halde onu bıraktım, verdiğim altınları da terk ettim.
- Ey Allah'ım, eğer bunları senin rızayı şerifin için yapmışsam, bizi bu sıkıntıdan kurtar."
- Kaya biraz daha açıldı. Ancak onlar çıkabilecek kadar açılmadı.
- Üçüncü şahıs dedi ki:
- "Ey Allahım, ben işçiler çalıştırıyordum. Ücretlerini de derhal veriyordum. Ancak bir tanesi (bir farak pirinçten ibaret olan) ücretini almadan gitti. Ben de onun parasını onun adına işletip kâr ettirdim. Öyle ki çok malı oldu. Derken (yıllar sonra) çıkageldi ve:
- "Ey Abdullah! Bana olan borcunu öde!" dedi. Ben de:

- "Bütün şu gördüğün sığır, davar, deve ve köleler senindir. Git bunları al götür!" dedim. Adam:
- "Ey Abdullah, benimle alay etme!" dedi. Ben tekrar:
- "Ben kesinlikle seninle alay etmiyorum. Git hepsini al götür!" diye tekrar ettim. Adam hepsini aldı götürdü.
- "Ey Allahım, eğer bunu senin rızan için yaptıysam, bize şu halden kurtuluş nasip et!" dedi. Kaya açıldı, çıkıp yollarına devam ettiler."[11]

Annenin Değeri:

- Ebû Hureyre anlatıyor: RasûlulIah'a bir adam geldi ve:

[11] Buhari, Müslim.

- يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بِحُسْنِ صَحَابَتِي؟
- Yâ Rasûlallah! Benim güzel hizmet ve ülfet etmeme insanlar içinde en lâyık ve en haklı olan kimdir? diye sordu. Rasûlullah:
- فَقَالَ«أُمُّكَ»
- "Annendir!" diye cevâb verdi, O zât:
- قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟
- Sonra kimdir? dedi.
- Rasûlullah:
- قَالَ: ثُمَّ أُمُّكَ

- "Sonra anandır!" buyurdu. O zât:
- قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟
- Sonra kimdir? dedi. Rasûlullah:
- قَال: ثُمَّ أُمُّكَ
- "Sonra anandır!" buyurdu. ;
- قَالَ: ثُمَّ مَنْ؟
- Sonra kimdir? deyince (dördüncüde) Rasûlullah:
- قَالَ: ثُمَّ أَبُوكَ

- "Sonra babandır!" diye cevâb verdi.[12]

******

- "-İbn-i Ömer, Yemenli bir adamın, sırtında annesini taşıyarak Kâbe'yi tavaf ederken şöyle demekte olduğuna şahit oldu:

إِنِّي لَهَا بَعِيرُهَا الْمُذَلَّلُ

إِنْ أُذْعِرَتْ رِكَابُهَا لَمْ أُذْعَرِ

"Annemin zelil bir devesiyim ben;

(Başka) binekleri usansa da usanmam ben."

---

[12] Buhari.

- Sonra (Yemenli) dedi ki: "-Ey İbn-i Ömer, annemin hakkını ödemiş oldum mu, dersin?"
- İbn-i Ömer, "Hayır!" dedi. Tek bir "Ah!" çekmesini dahi karşılayamadın…[13]

******

- Bir adam İbn Abbâs (r.a)'a gelerek şöyle dedi:

- **إِنِّي خَطَبْتُ امْرَأَةً فَأَبَتْ أَنْ تَنْكِحَنِي وَخَطَبَهَا غَيْرِي فَأَحَبَّتْ أَنْ تَنْكِحَهُ فَغِرْتُ عَلَيْهَا فَقَتَلْتُهَا فَهَلْ لِي مِنْ تَوْبَةٍ؟**

[13] Buhari.

- “Ben bir kadına talip oldum, benimle nikâhlanmayı kabul etmedi. Sonra başka birisi ona talip oldu; onunla nikâhlanmak istedi. Bunun üzerine onu kıskandım ve öldürdüm. Benim için bir tevbe yolu var mıdır?”

- **قَالَ أُمُّكَ حَيَّةٌ؟ قَالَ لَا، قَالَ تُبْ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَقَرَّبْ إِلَيْهِ مَا اسْتَطَعْتَ،**

- İbn Abbâs, “Annen hayatta mı?” diye sordu. Adam, - “Hayır” diye cevap verdi. İbn Abbâs şöyle dedi: - “Aziz ve Celil olan Allah’a tevbe et ve O’na yaklaşmak için gücün yettiğince gayret göster.” Bu olayı anlatan Atâ b. Yesâr diyor ki:

- **فَذَهَبْتُ فَسَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ لِمَ سَأَلْتَهُ عَنْ حَيَاةِ أُمِّهِ؟**

- “Bunun üzerine İbn Abbâs’ın yanına giderek, “O adamın annesinin hayatta olup olmadığını niçin sordun?” dedim. Şöyle cevap verdi:

- فَقَالَ: إِنِّي لَا أَعْلَمُ عَمَلًا أَقْرَبَ إِلَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ بِرِّ الْوَالِدَةِ

- -“Kişiyi, annesine iyilikte bulunmaktan daha fazla Allah azze ve celleye yaklaştıracak bir amel bilmiyorum.”[14]

******

Anne başta taç imiş

Her derde ilaç imiş

Bir evlat pîr olsa

Anaya muhtaç imiş

---

[14] Buhari.

Annelik Duygusundaki İlahi Vasıflar:

- Analık, fıtri bir duygudur, babalık ise sonradan öğrenilir.
- **Rahmani** duygu ileevlatları arasında ayırım yapmaz ve karşılıksız sever ve karşılıksız verir.
- **Rahim** özelliğiyle, merhameti ile evlatlarını canı pahasına korur gereken her türlü fedakarlığı yapar.
- **Mürebbi** sıfatı ile insan yetiştirir. Mürebbi, terbiye edici, eğitici anlamına gelir, Rab, kelimesi ile aynı kökten türemiştir.
- Annenin ilgi, sevgi ve şefkati çocuk için aldığı diğer vitaminler kadar gereklidir. Annesiz büyüyen çocukların bedensel gerilik yanında psikolojik bozukluklar da taşıdığı görülmüştür.

- Din eğitiminde de annenin yeri çok önemlidir. Çocuk doğru ve yanlışı, ilk olarak anneden öğrenir. Kendisini gözetip kullanmayı, adab-ı muaşereti de anneden öğrenir.
- Bu yüzden anneler, çocuklarının elbiselerine ve beden sağlığına gösterdikleri özeni ruh sağlığına ve ahlaki gelişimine de göstermelidir.
- **Çocuk anneden**, sevgi, şefkat, merhamet, yardım, paylaşma, iyimserlik, hoşgörü vb duyguları ve nitelikleri öğrenir. **Babadan ise**, cesareti, dirayet ve liyakati, sosyal ilişkileri, sahip olma,koruma ve savunma duygusunu, temsil yeteneğini vb nitelikleri öğrenir.

Babanın Değeri:

- Rasulullah buyurdu ki:

- رِضَا الرَّبِّ فِي رِضَا الْوَالِدِ وَسَخَطُ الرَّبِّ فِي سَخَطِ الْوَالِدِ

- *"Allah'ın rızası, babanın rızasındadır, gazabı da babanın gazabındadır"*[15]

******

- Rasulullah buyurdu ki:

- اَلْوَالِدُ أَوْسَطُ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، فَإِنْ شِئْتَ فَأَضِعْ ذَلِكَ الْبَابَ أَوِ احْفَظْهُ

- *Baba cennetin orta kapısıdır. Dilersen bu kapıyı terket, dilersen muhafaza et.*

******

---

[15] Buhari.

- Rasulullah buyurdu ki:
- لَا يَجْزِى وَلَدُ وَالِدَهُ إِلَّا أَنْ يَجِدَهُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيَهُ فَيُعْتِقَهُ
- *"Çocuk, hiç bir iyilikle babanın hakkını ödeyemez. Ancak onu köle olmuş bir vaziyette bulur da satın alarak hürriyetine kavuşturursa hakkını öder.''*[16]

******

- Ebû Hureyre iki adam gördü. Bunlardan birine şöyle dedi:
- مَا هَذَا مِنْكَ؟ فَقَالَ أَبِي
- "- Bu senin neyindir?" adam: "- Babamdır," dedi. Ebû Hureyre dedi ki:

---

[16] Buhari.

- فَقَالَ: لَا تُسَمِّهِ بِاسْمِهِ وَلَا تَمْشِ أَمَامَهُ وَلَا تَجْلِسْ قَبْلَهُ

- "- O halde onu ismi ile çağırma, önünde yürüme, ondan önce de oturma."[17]

Anne-Babanın Maddi İhtiyaçlarını Gidermek:

- Herhangi bir sebepten kendi ihtiyaçlarını temin edemez hâle gelmiş olan ana-babaların bütün ihtiyaçlarını karşılamak çocukların görevidir. Bu görev sadece ahlâkı olmayıp, hukuken de vardır. Bu görevini yerine getirmeyen kimse İslâmî yönetim tarafından buna zorlanır. Allah bu görevi evlâtlara vermiştir. Bunun delili şu ayettir:

---

[17] Buhari, E. Müfred.

- يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

- ***Sana (Allah yolunda) ne harcayacaklarını soruyorlar. De ki: Maldan harcadığınız şey, ebeveyn, yakınlar, yetimler, fakirler ve yolcular için olmalıdır. Şüphesiz Allah yapacağınız her hayrı bilir.***[18]

******

- "Bir adam Rasulullaha gelerek:

- يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِى مَالًا وَوَلَدًا، وَإِنَّ أَبِى يَجْتَاحُ مَالِى.

---

[18] Bakara, 2/215.

- "Ey Allah'ın Rasûlü benim malım ve bir de çocuğum var. Babam malımı almak istiyor" (ne yapayım?) diye sordu. Rasûlullah şöyle buyurdu:
- فَقَالَ: أَنْتَ وَمَالُكَ لِأَبِيكَ؟ إِنَّ أَوْلَادَكُمْ مِنْ أَطْيَبِ كَسْبِكُمْ فَكُلُوا مِنْ كَسْبِ أَوْلَادِكُمْ
- *"Sen ve malın babana aitsiniz. Şunu bilin ki, evladlarınız kazançlarınızın en temizlerindendir. Öyle ise evladlarınızın kazançlarından yiyin"*[19]
- **Hadisin Açıklaması:** Şârih Hattabî, belirtilen bu hakkın, ihtiyaç hâlinde, nafaka hakkı olduğunu belirtir. "Evlat, malsız mülksüz olsa dahi, çalışarak babasının nafakasını te'minle mükelleftir" der. Ayrıca şu

---

[19] Ebu Davud.

noktayı da belirtir: "Baba, evlâdın malı üzerinde sınırsız yetki sahibi değildir, istediği gibi tasarruf edemez, nafakadan fazlasını almaya yetkisi yoktur. Hadisten hiçbir fakih söylenene aykırı hüküm çıkarmamıştır."

Ebeveyne Sövmek:

- Rasulullah buyurdu ki:
- إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكَبَائِرِ أَنْ يَلْعَنَ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ
- *"Bir kimsenin ana-babasına sövmesi büyük günahlardandır".*
- قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَكَيْفَ يَلْعَنُ الرَّجُلُ وَالِدَيْهِ؟

- Ashab-ı Kirâm: "Bir kimse ebeveynine nasıl söver?" deyince, -Efendimiz:

- قَالَ: يَسُبُّ الرَّجُلُ أَبَا الرَّجُلِ، فَيَسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسُبُّ أُمَّهُ

- "Biri başkasına kötü bir söz söyler, o da tutar bunun ebeveynine söver" diye cevap verdi.[20]

Ölümlerinden Sonra Ebeveyne İçin Yapılacaklar:

- Bir sahabe Rasulullah'a gelerek şöyle sordu:

---

[20] Buhari.

- **فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ بَقِيَ مِنْ بِرِّ أَبَوَيَّ شَيْءٌ بَعْدَ مَوْتِهِمَا أَبَرُّهُمَا بِهِ؟**
- "Ölümlerinden sonra da ebeveynim için yapmam gereken bir iyilik var mı?" diye sorunca Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle buyurdu:
- **قَالَ: نَعَمْ، خِصَالٌ أَرْبَعٌ: اَلدُّعَاءُ لَهُمَا، وَالْاِسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وَإِنْفَاذُ وَعْدِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِي لَا رَحِمَ إِلَّا مِنْ قِبَلِهِمَا**
- *"Evet dört haslet vardır: Onlara hayır duada bulunmak ve Allah'tan, bağışlanmalarını dilemek. Varsa vasiyetlerini yerine getirmek. Dostlarıyla ilişkiyi devam ettirip ikramda bulunmak. Akrabalarıyla*

ilişkiyi devam ettirmek ki, senin bütün akrabaların ancak onlar vasıtasıyla var olmuştur.[21]

******

- Beni Seleme kabilesinden gelen bir adam Peygamberimize:

- Ey Allah'ın Resûlü, anne ve babamın ölümlerinden sonra onlara yapabileceğim bir iyilik var mı? diye sordu. Peygamberimiz şöyle buyurdu:

- **نَعَمْ: اَلصَّلَاةُ عَلَيْهِمَا، واسْتِغْفَارُ لَهُمَا، وإنْفَاذُ عَهْدِهِمَا مِنْ بَعْدِهِمَا، وَصِلَةُ الرَّحِمِ الَّتِى تُوصِلُ إِلَّا بِهِمَا، وَإِكْرَامُ صَدِيقِهِمَا**

---

[21] Buhari, E. Müfred.

- *Evet, onlar için Allah'tan af dilemek, vasiyetlerini ve taahhütlerini yerine getirmek, onlar vasıtası ile olan yakın kimseleri (amca,hala, dayı, teyze gibi) ziyaret etmek ve onların dostlarına ikramda bulunmaktır"* buyurdu.[22]

******

- Rasulullah buyurdu ki:

- **إِذَا مَاتَ الْإِنْسَانُ اِنْقَطَعَ عَنْهُ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثَةٍ: إِلَّا مِنْ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ**

[22] Ebu Davud.

- *"İnsan ölünce amel defteri kapanır. Ancak şu üç şeyle sevabı devam eder: Sadaka-ı câriye, insanların faydalanacağı bir ilim ve arkasından hayır dua eden bir evlât"*[23]

******

- Allah-u Teala Anne ve babamız için yapabileceğimiz bir duayı Kur'an'da bize şöyle öğretmektedir:

- رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

- ***"Ey Rabbimiz! (Amellerin) hesap olunacağı gün beni, ana-babamı ve müminleri bağışla!"***[24]

---

[23] Müslim.
[24] İbrahim, 14/41.

<u>Anne Babanın Duası</u>

- Rasulullah buyurdu ki:
- ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتَجَابَاتٌ لَا شَكَّ فِيهِنَّ: دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ، وَدَعْوَةُ الْمُسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ عَلَى وَلَدِهِ
- *Üç dua var bunların kabul olacağında şüphe yoktur: Mazlumun duası, misafirin duası ve anne- babanın çocuklarına olan duasıdır.*[25]

---

[25] Tirmizi.

Ebeveynin Rızasını Kazanmak

- Abdullah b. Ebî Evfa anlatıyor: "Peygamberimizin huzurunda bulunduğumuz sırada birisi gelerek:
- “Ey Allah'ın Resûlü, ölüm döşeğinde can çekişen bir genç var, kendisine "Lâ ilâhe illallah" de denildiği halde bunu bir türlü söyleyemiyor”, dedi (ve Peygamberimizden yardım istedi) Peygamberimiz sordu:
- “Namaz kılar mı idi?” Adam:
- “Evet kılardı”, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz kalktı, biz de onunla kalktık, Peygamberimiz gencin yanına girdi ve ona:
- “Lâ ilâhe illallah de!” buyurdu. Genç.
- “Söyleyemiyorum”, dedi.

- Peygamberimiz: “Niçin söyleyemiyorsun?” diye sorunca, Peygamberimize gelen adam.
- “Annesine itaatsiz idi”, dedi.
- “Annesi sağ mı?” diye sordu. Orada olanlar:
- “Evet, sağdır” dediler. Peygamberimiz:
- “Çağırın, gelsin”, buyurdu. Onlar da kadını çağırdılar, kadın geldi. Peygamberimiz kadına:
- “Şurada büyük bir ateş hazırlansa da sana. "oğluna şefaat edersen, onu bu ateşte yakmayız, şefaat etmezsen bu ateşte yakarız" deseler ne yaparsın?” diye sordu. Kadın:
- “Onun şefaatçisi ben olurum”, dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz:
- “O halde bu oğlundan razı olduğuna ve hakkını helâl ettiğini Allah Teâlâ'yı ve beni şahit göster”, buyurdu. Kadın:

- "Allah'ım, yüce zatını ve Peygamberini şahit tutuyorum, oğlumdan razı oldum", dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz gence dönerek:
- "Lâ ilâhe illallâhü vahdehu lâ şerike leh ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve Resûlüh de!", buyurdu hasta genç hemen şahadet getirince Peygamberimiz:
- "Allah'a hamd olsun ki, benim vasıtam ile bu genci cehennem ateşinden kurtardı", buyurdu.[26]

Anne Babaya Şükrün Önemi

---

[26] Mecmau'z-Zevaid.

- Kur'an-ı kerimde 3 şey, 3 şeyle beraber bildirildi. Biri yapılmazsa, ikincisi kabul olmaz. Peygambere itaat edilmezse, Allah’a itaat edilmiş olmaz. Ana-babaya şükredilmedikçe, Allahü teâlâya şükredilmiş olmaz. Malın zekatı verilmedikçe, namazlar kabul olmaz.

Ebeveynin Çocukları Üzerindeki 80 Hakkı

- İmam-ı Nesefi hazretleri bildiriyor ki: Ana-babanın evladı üzerinde seksen kadar hakkı vardır. Kırkı sağlığında, kırkı vefatından sonradır. Sağlığında olan kırk haktan onu bedenle, onu dil ile, onu kalble, onu da para iledir.

- **Bedenle olan hakları:**

- Hizmet ederek rızalarını almak.
- İyilik etmek. Ana-babaya iyilik ve ihsan, evlada farzdır.
- Asi olmamak, karşı gelmemek.
- İtaat etmek, karşı gelmemek, günah olmayan emirlerini yapmak.
- Sert bakmamak, şefkatle, sevgi ile bakmak.
- Üzmemek, incitmemek, rızalarını kazanmak.
- İzinsiz sefere gitmemek.
- Saygıda, hürmette kusur etmemek.
- Onlarla yolda giderken, arkalarından gitmek.
- Çağırdıkları zaman hemen kalkıp yanlarına gitmek

- **Dil ile olan hakları:**
- Yumuşak söylemek, tevazu etmek. Öf bile dememek.
- Konuşurken sesini, onların sesinden yüksek çıkarmamak.
- Yanlarında çok konuşmamak, edebi aşmamak. Ana-baba bildiği şeyleri de anlatsa, yine aynı şeyler mi dememek. Hiç duymamış gibi can kulağı ile dinlemek.
- Kaba, dokunaklı ve argo söz söylememek.
- Hanımını onlardan üstün tutmamak.
- İsimleri ile çağırmamak, sözlerini kesmemek, sözlerinin arasına girmemek. Bilgiçlik taslamamak. Ana-baba yanlış da söylese, öyle değil diyerek itiraz etmemek.

- Ana-babanın arasını açacak söz ve hareketlerden uzak durmak. Ana-baba ile oğul veya kızın arasını açacak işlerden uzak durmak. Gelinleri, ana-baba ile oğullarının arasını açacak sözlerden uzak tutmalıdır.
- Konuşurken, yap, yapma gibi ifadeler kullanmamak. Yapar mısın gibi ricada bulunmalıdır.
- Hayır dualarını almak. Ana-baba duasını ganimet bilmek.
- Beddualarını almamak.

- **Kalb ile olan hakları:**
- Acımak, merhamet etmek.
- Sevmek. Her fırsatta ana-babanın ellerini öpmeli, sevdiğini hissettirmelidir.

- Sevinçlerine sevinmek. Bir şeye sevinince, (Ne iyi olmuş, hayırlı olsun) gibi sözlerle memnuniyetini bildirmelidir.
- Üzüntülerine üzülmek, dertleri ile hemdert olmak. Bir şeye üzülmüşlerse, (Geçmiş olsun) diyerek ilgilendiğini, üzüldüğünü bildirmeye çalışmalıdır.
- Çok söylemelerinden incinmemek. İncinse bile, kesinlikle incindiğini hissettirmemek.
- Sitem ve cefalarına kızmamak. Duymazdan gelmek.
- Onlardan razı olmak. Ne yapıp yapmalı, onların rızalarını almaya çalışmalıdır.
- İncitmekten çok korkmak.

- Nazlanmamak. Aksine onların nazına katlanmalıdır. Çünkü ana-baba küçükken bizim çok nazımızı çektiler. Nazlanma sırasının onlarda olduğunu unutmamalıdır.
- Sıkıntı görse de, ölseler de kurtulsak diye düşünmemek, çok yaşamalarını arzu etmek. Onlar, bizden çok sıkıntı gördükleri halde, yaşamamızı istemişlerdi. İcabında kendileri aç durup bizi doyurmuşlardı.

- **Mal, para ile olan hakları:**
- Kendinden önce, onlara elbise almak. Kendi yiyeceğinden iyisini onlara vermek.
- Uzakta iseler ziyaretlerine gitmek. Ana-baba ve mahrem akrabaları ziyaret etmek vaciptir. Hiç olmazsa, selam göndererek, tatlı mektup

yazarak bu günahlardan kurtulmalıdır. Ziyarette sıra, ana, baba, evlat, dede, nine, kardeş, amca, hala, dayı ve teyzedir.

- Beraber yemek.
- Arzularını sormak, öğrenip yerine getirmek.
- Evlerini temizlemek, boyamak, tamir etmek.
- Para vermek. İhtiyaçları olup da söyleyemezler belki.
- Malı, parayı onlara serbest etmek. Ne zaman isterseniz, malım, param size feda olsun demeli, bir kızgınlıkları varsa, bu yolla onları teskin etmelidir. Ana-babaya harcanan paradan suâl olunmaz. Muhtaç olan ana-babaya yardım farzdır.
- Ara sıra güzel yemek yapıp, davet etmek. Gönülleri ister de, belki söyleyemezler.

- Dostlarını, dost bilip davet ederek gönüllerini almak. Düşmanlarından da uzak durmaya çalışmak.
- Hastalandıkları zaman, tedavileri ile meşgul olmak, ilaç almak. Bir bakıcı, bir hizmetçi tutmak yerine, bizzat kendisi hizmet etmeye çalışmalıdır.

- **Vefatlarından sonraki 40 hak:**
- Definlerinde erken davranmak.
- Sünnet üzere yıkamak. Bu işi bilen iyi kimselere yıkatmalıdır.
- Sünnet üzere kefenlemek.
- Caiz olmayan kefen yapmamak.

- Sünnet olan sayıya dikkat etmek. Erkeklere 3 parçadan fazla yapmamak.
- Kefende israf etmemek.
- Helal parasından kefen almak.
- Cenaze namazını biliyorsa kendisi kıldırmak.
- Onlara hep dua etmek.
- Toprağa kendisi koymak.
- Mezarı kazan ve çalışanları memnun etmek.
- İyi ve salih kimselerin arasına defnetmek.
- Kötülerin arasına gömmemek. Çünkü kötü komşudan onlara sıkıntı gelir.
- Kabrin üzerini balık sırtı gibi yapmak.

- Kerpiç kullanmak.
- Pişmiş tuğla kullanmamak. Çivi, tuğla gibi fırınlanmış şeyleri kabrin içinde kullanmak mekruhtur. Kabrin üstünü, dışardan tuğla ve mermerle örtmek caizdir.
- Toprağı başında sadaka vermek.
- Kabir başında dua etmek. [Sadakayı ve duayı geciktirmemek. 40. ve 52. gece gibi bid'at olan işlerden uzak durmak.]
- Borçlarını ödemek.
- Telkini kendi vermek.
- Onların yerine yapılacak ibadet varsa bunları yapmak
- Mezar taşına caiz olmayan ifadeler yazdırmamak.
- Vasiyetlerini yerine getirmek. Dine uygun değilse yerine getirilmez.

- Namazlardan sonra dua edip, sevaplarını onların ruhlarına göndermek.
- Sevabı onlara olmak üzere oruç tutmak.
- Sevabı onlara olmak üzere hac etmek. Âlimlerin çoğuna göre ana-baba için hac caizdir.
- Sevabı onlara olmak üzere sadaka vermek.
- Kabirlerini ziyaret edip Kur'an-ı kerim okumalıdır.
- Kabirlerini Cuma günleri ziyaret etmek.
- Ziyarette dua ve Kur'an-ı kerim okumakla meşgul olmak, uygunsuz söz söylememek.
- Sağlıklarında incinmiş iseler, çocuk salih olunca razı olurlar. Onların öğrettikleri iyi şeylerle amel ettiği müddetçe, sevabı onlara da ulaşır.

- Onlardan kötü bir yol edinmiş ise, her yaptığından onlara da günah ve azap gider. Bunun için, onlardan veya onların vasıtası ile öğrendiği kötü şeyleri terk etmeli, kendi kötü amelleri ile, onlara kabirde azap ettirmemelidir.
- Ana-babaya sövmemek.
- Yakınlarına iyi davranmak.
- Dostlarını ziyaret etmek.
- Dostları ile görüşmek.
- Fıtır bayramında, sevabı onlara olmak üzere sadaka-i fıtır vermek.
- Kurban bayramında sevabı onlara olmak üzere kurban kesmek.
- Ana-babanın sevdiği yemeği yapıp, fakirlere verip ruhlarını şad etmek.
- Kötülüklerini söylememek.